

Eğitim Alternatifleri Niçin Var?

***Ron Miller**

Eğitim felsefesini ve uygulamalarını incelerken eğitimin her zaman kültürel ve tarihsel bağlamda tanımlanması gerektiğini anlamak önemlidir. Gerçekte, tarafsız bir eğitim bilimi, ideal olan tek bir öğretimin modeli yoktur. Eğitim her zaman bir insan topluluğunun değerleri, inançları ve hedefleri ile ilgilidir ve bu da onu etik bir uğraş yapar. İnsan doğası olasılıklarla doludur ve biz kendi iyi toplum anlayışımızı oluşturmak için, insan gelişiminin hangi yönlerinin ilerletilmeye ihtiyacı olduğu konusunda tercihler yaparız.

Ulus devletlerin kontrol ettiği modern kitle eğitim kurumu dünyada çok yaygın olup, toplumsal ve siyasal düşünce yapımıza köklü biçimde yerleşmiştir. Bu nedenle biz bu kurumun eğitim ve öğretimin tarafsız bir tanımı olduğunu kabul ederiz. Gençleri okula devam etmeye zorlayan, onların ne çalışmaları gerektiğini belirleyen ve başarılarını değerlendiren devlet okul sistemi çok normalleştirilmiştir ve bu yüzden birçok insanın eğitim kelimesini duyduğunda aklına gelen tek model budur. Oysaki kendimizi kültürel düşünme yapısından kurtarmalı ve modern okullaşmanın bize tercih hakkı tanıdığıнын (aslında karmaşık tercihler dizisi) ve bambaşka bir tercihin mümkün olduğunun farkına varmalıyız. Eğitim, modern kültürlerin unuttuğu veya yok saydığı başka birçok anlama gelebilir.

Modern bir kültür veya modern bir kurum 19. yüzyılın başından bu yana dünyaya yayılmış olan endüstrileşme, teknoloji ve ekonomik gelişme kalıplarını örnek alır. Modern sistemlerde hükümet, şirket, üniversite ve okul gibi büyük resmi kuruluşlar üretimi ve gelişmeyi en üst derecede tutmak için insanoğlunu kaynak olarak kullanarak amaçlarının peşinden koşmaktadırlar. İnsanlardan bu kurumlara uymaları ve bu sosyal makinenin düzgün işleminde kendilerine düşen rolleri oynamaları beklenmektedir. Yani, aslında insanlar kurumları yönetmezler, kurumlar tarafından yönetilirler. Modern toplum teknokrazi olarak adlandırılır: önemli kararları verenler insanlar değildir (demokrasi), sistemin merhametsiz mekanik rutinleridir.

Modern ulusların, gençleri sürü halinde okullara koymasının ve öğrenimlerini dikkatli bir şekilde yönetmelerinin sebebi işte budur. Amaçları, insan doğasının kendini bilme, merhamet, barışseverlik, adalet duygusu, yaşama saygı, derin kökleri olan bilgelik gibi insanın kibar ve

daha asil niteliklerini ilerletmek değildir. Aksine, onların amacı, insanları sosyal, ekonomik ve politik sistemlerin kişilikdışı rutinlerini kabul eden itaatkâr işçiler, tüketiciler ve seçmenler haline sokmaktır. Bunu bir düşünün. Sınırsız enerji ve meraka sahip çocukları sınıflarda hareketsiz bir şekilde oturtmaya, kendi tutkuları ve sorunlarıyla ilgisi olmayan akademik görevleri yapmaya ve toplumda yetkili statülere erişme imkânı verecek ödül ve onur nişanları için rekabet etmeye zorlayarak başka hangi amaca hizmet edebilir? Bu rutinler onların en yüksek insanî kabiliyetlerinin doğal gelişmesine hizmet ediyor mu? Ya da bu rutinler insan sermayesini üretimin etkili araçları haline getirerek, ekonomik gelişmenin bitmek bilmeyen tüketme amacına mı hizmet ediyor?

Modern sistemi savunan politika ve iş dünyasının liderleri bize eski İngiliz başbakanı Margaret Thatcher'in söylemiyle 'başka bir alternatif yok' dediler. Bu durum dünyanın günümüzde nasıl çalıştığını basit bir şekilde gösteriyor. Ve birçok insan buna inanıyor. Fakat modern dönem boyunca az sayıda romantik, köktenci, muhalif ve düşünen insan teknokrasinin ahlakî varsayımlarını reddetti. İnsanların kitlesel bir sistemin mekanik parçaları olmaktan çok daha büyük tutkulara eğilimi olduğunu savundular. Gerçek demokrasi ve gerçek topluluğun, oluşumuna izin verdiğimiz kişiliksiz, rekabetçi, maddeci toplumdan daha fazla tatmin edici hayatlar sunduğunu öne sürdüler; örneğin Kikpatrick Sale, E. F. Schumacher ve Wendell Berry gibi yazarlar, insana uygun kurumların ve büyük bürokratik sistemlere boyun eğere hale getirilmiş sistemlerden ziyade yerel alanlara kök salmış bir topluluğun güzelliği hakkında yazmışlardır.

Anne baba grupları, eğitimciler ve hatta gençlerin kendileri teknokrasinin doğruluğunu sorguladıkları ve insana uygun öğrenim yerleri talep ettikleri için ABD'de ve diğer ülkelerde eğitim alternatifleri ortaya çıkmıştır. Bu alternatiflerin çeşitli felsefeleri, dini inançları, politik görüşleri ve kişilik tarzlarını yansıtan birçok çeşidi vardır. Bazı alternatifler (örneğin filozof Rudolf Steiner'in çalışmasına dayalı Waldorf eğitimi) çocuklarla okulda gün boyu ilgilenen şefkatli yetişkinlerin bulunduğu, dikkatle planlanmış öğrenme ortamlarını ve incelikle tasarlanmış öğrenme etkinliklerini benimser. Aksine birçok radikal eğitimci, her yaşta çocuklar dahil tüm öğrenenlerin, istedikleri şekilde etkinliklere katılmak, entelektüel soruların peşine düşmek veya arkadaş ve rehberleriyle ilişki kurmak için özgür olmaları gerektiğini savunur.

Bu radikallerin bazıları (Çoğu John Holt ve Ivan Illich gibi 1960'ların yazarlarından etkilenmiştir) okulun kendi başına gerçek öğrenme için gereksiz bir engel olduğunu iddia edecek kadar ileri giderler ve okulsuzlaşma için, yani gençlerin toplum hayatına doğrudan katılarak doğal yollarla öğrenmeleri için çağrıda bulunurlar.

Bu uç değerler arasında çok çeşitli alternatif eğitim biçimleri vardır. Bu çeşitlilik, insan potansiyellerinin ve deneyimlerinin çeşitliliğini gösterdiği için doğal ve sağlıklıdır. Hiçbir öğretim şekli bazı objektif açılardan diğerlerinden üstün değildir; herhangi bir eğitim modelini ya da belli bir okulu ya da öğrenme çevresini insanların içinde buldukları durumlara (yaşam deneyimleri, varoluşsal değerler) duyarlı kalarak değerlendirmemiz gerekir.

Bu duyarlılık, insanların isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap verme yeteneği "insana uygun" kurumların ayırt edici özelliğidir. Bu kurumlar mekanik ve kişiliksiz olarak çalışmazlar aksine insanların ihtiyaç ve beklentilerine hizmet ederler.

Eğitim alternatifleri bu nedenle insanları tek bir biçimde düşünmeye ve davranmaya zorlayan son derece yapılandırılmış sistemlerden ziyade insanlar arasındaki özgün ilişkilere dayanan özgün öğrenmeyi desteklemek için vardır. Eğitim bir taraftan toplumun genelinin değer ve inançlarını kapsayan sosyal ve kültürel bir çabayken, aynı zamanda son derece bireyseldir.

İnsan zekâsı, mükemmel bir şekilde yaratıcı, özgün ve kendiliğindedir. Bireyleri bir ülkenin ya da toplumun baskın inançlarına uymaya zorlamak zihinsel ve ruhsal özgürlüğü azaltır; gelişme ve değişme kapasitemizi sınırlandırır. Öğrenmenin bireysel ve sosyal yönleri arasında denge ve işbirliği olmalıdır. Bir ülke üretken ve aktif vatandaşlar yetiştirmekle ilgilidir ve bu nedenle öğrenme fırsatlarını desteklemelidir. Modern devlet eğitimiyle ilgili problem ise politik ve ekonomik güçlerin kişisel yaratıcılık ve bireysellik üzerinde uyguladıkları kontrolün derecesidir. Eğitimin sosyal ve kişisel yönleri arasında bir dengesizlik vardır.

Eğitimin başarısı sınav sonuçlarıyla gerçek anlamda ölçülemez. Öğrenmenin değerinin insanların doğru cevaplayabildikleri test sorularının niceliğiyle değil yaşadıkları hayatın niteliğiyle ilgili olduğunu biliyoruz. Gençler okullarımızda mutlular mı? Merakları ve ilgileri doğrultusunda mı yoksa sadece başarısızlık tehdidine tepki olarak mı çalışıyorlar ediyorlar? Birbirlerine nazik ve saygılı davranmayı öğreniyorlar mı ya da durmadan rekabet ve eleştiriyi mi meşguller? Gençler toplumlarını, ekosistemlerini, komşularını ve uzak yerlerde acı çekenleri umursuyorlar mı? Umursamaz, kişiliksiz okullar genellikle insancıl, mutlu, zihinsel olarak canlı insanlar üretmezler; onun yerine ekonomik malların ve kitle eğlencesinin aklını yitirmiş şekilde itaatkâr ve aç tüketicilerini üretirler. Alternatif okullar ve diğer özgün öğrenme alanları gençlerin ilgili, amaçlı ve mutlu kalmalarını sağladıklarını ispatlamışlardır. Öğretim metodları insanların gerçek ihtiyaç ve isteklerine hitap ettiklerinde onlar için en iyisini meydana getirir.

Alternatif eğitim tehlikeli bir şekilde radikal değildir; gerçek öğrenmeyi destekleyenlerin çoğu devleti yıkmak ya da ekonomik girişimlere zarar vermek istemezler. Sadece, sosyal kurumlardan bizi tam anlamıyla insan yapan kapasitelere daha fazla saygı duymalarını isterler. Mutlu, akıllı ve merhametli insanlardan oluşan bir toplum güçlü, düzenli ve üretken olacaktır. Modern kurumlar, insan meseleleri üzerindeki katı kontrollerini toplumu anarşiye düşürmeden gevşetebilirler. İnsanın öğrenme ve gelişme kapasitesine güvenmeli ve onu desteklemeliyiz. İşte bu, eğitim alternatiflerinin yapmaya çalıştığı şeydir.

***Dr. Ron Miller** Amerika'nın Vermont eyaletinde 25 yıldır alternatif eğitim üzerinde çalışan bir yazar, dergi editörü ve profesördür. İki küçük bağımsız okulun kurulmasına yardım etmiş ve 9 kitap yazmıştır. 2005 yılında İstanbul'da düzenlenen Birinci Alternatif Eğitim Sempozyumu'na konuşmacı olarak katılmıştır.